

Rekonstrukce usmrcení kapitána letadla OK ADN L410 Turbolet

Miroslav Hirt¹, Jan Krajsa¹, František Vorel²

¹Ústav soudního lékařství LF MU a FN u sv. Anny v Brně

²Soudnělékařské oddělení Nemocnice České Budějovice, a. s.

Čas. Lék. čes. 2021; 160: 155–157

SOUHRN

Známy případ únosu letadla na lince Mariánské Lázně – Praha v roce 1972 a zastřelení jeho kapitána je hodnocen z pohledu nových skutečností. Byly prostudovány materiály, hlavně pitevní zprávy z Německa i tehdejší ČSSR, a zjištěny naprosto zásadní rozdíly jak mezi samotnými nálezy, tak mezi jejich interpretací. Protože dodnes není přesně známo, k čemu vlastně v letadle došlo, byla provedena rekonstrukce v identickém letadle v Leteckém muzeu v Kunovicích. V průběhu této rekonstrukce byly prověřeny všechny možné, a tedy i zcela teoretické situace. Bylo zjištěno, že žádná neodpovídá připravované úmyslné vraždě, nýbrž že k výstřelu s největší pravděpodobností došlo v důsledku potyčky. Z medicínského, ale i politického hlediska zůstává několik otázek, které ani při sebelepší vůli nelze zodpovědět.

KLÍČOVÁ SLOVA

únos letadla, střelné poranění, pitva, pitevní zpráva

SUMMARY

Hirt M. et al. The reconstruction of the pilot in command murder case in the aircraft OK ADN L410 Turbolet

The aim of this paper is to reconstruct the hijacking case of an aircraft on the Mariánské Lázně – Prague route in 1972 and the shooting of its pilot in command in light of new facts, mainly autopsy reports from both Germany and Czechoslovak Socialist Republic. These reports contained absolutely opposite findings, both in terms of the findings themselves and their resulting interpretations.

Since it is still not yet known exactly what happened in the plane, a reconstruction was carried out in an identical aircraft in the Aviation Museum in Kunovice. During the reconstruction, all possible (including theoretical) situations that may have occurred in the aircraft were examined. It was found that this could not have been a premeditated intentional murder, but that the shot could only have occurred during a passenger skirmish, and one that must have resulted in a very rare situation at that. From a political-medical point of view however, there are still several questions that cannot be answered even with the best of intentions.

KEYWORDS

hijacking, gunshot wound, autopsy, autopsy report

ÚVOD

Dne 8. června 1972 odstartovalo letadlo L-410 Turbolet na svou pravidelnou linku Mariánské Lázně – Praha. Avšak již po 8 minutách letu se obrací do směru na Západní Německo, což bylo tehdy neoficiálně používané označení pro západní část dnešní Spolkové republiky Německo (SRN). Zde letoun přistává na malém sportovním letišti poblíž městečka Weiden. Cestující okamžitě a v rychlosti opouštějí letadlo a dva z nich prchají do blízkého lesíka. Zde jsou zakrátko zadrženi policií. V kokpitu letadla na svém sedadle je nalezen mrtvý první pilot. Jeho tělo je následující den převezeno na letiště Praha-Ruzyně v tehdejší Československé socialistické republice (1).

Jednalo se o naprosto raritní situaci. Únosy letadel při útěku za západní hranici tehdejšího socialistického bloku nebyly nic až tak neobvyklého, ale aby si únosci během letu zastřelili kapitána, to se běžnému průběhu takových akcí opravdu zcela vymyká. A to nejen svou naprostou neologičností. Letadlo vyráběné v Kunovicích pod označením L410 Turbolet konstruované pro dvoučlennou posádku a 17 cestujících s maximálním doletem 1160 km, které – a to je nejdůležitější – může přistávat na letištích s krátkými vzletovými a přistávacími drahami s travnatým, hlinitým nebo písčítým povrchem, je pro únos s přesně neurčitelným cílem naprosto ideální.

K čemu tehdy přesně došlo, a hlavně proč se vůbec střílelo, se zřejmě nedozvíme. Už jen proto, že verzí těchto událostí

je mnoho a jsou dodnes probírány hlavně ve sdělovacích prostředcích, většinou se silnými emocemi. A to jak v těch stranických únoscích („Ta jejich arogance k naší generaci, že nás nebrali vážně – dostaneš facku, vlasáči, a bude konec – jak se k nám chovali, bez žádného respektu. Bohužel tím zavinili smrt toho pilota, ale i smrt mého kamaráda. Kdyby to nechali být, výstřel by nevyšel, Luboš by se nevěšel, já bych neseděl tak dlouho v kriminále a tak dále a tak dále,“ promluvil jeden z únosců) (1), tak v těch podporujících politickou orientaci naší republiky za bývalého režimu („I přes dokonanou vraždu Němci opět odmítli teroristickou bandu vydat do Československa, ačkoliv se jednalo o čs. státní občany a vražda i únos byly provedeny v našem vzdušném prostoru. Soud nakonec 10člennou bandu potrestal vzhledem k míře jejich provinění kvůli politice Německa vůči Československu jen směšně nízkými tresty od pouhé podmínky po 7 let (sic!). A to ještě byli navíc všichni pachatelé předčasně z kriminálu propuštěni,“ uvedl autor nepodepsaného článku o události) (2). Snad v této souvislosti ani není třeba připomínat nejznámější díl seriálu „Třicet případů majora Zemana“ – „Mimikry“.

PROKAZATELNÁ FAKTA

Jisté je, že skupina 10 únosců pronesla na palubu dvě pistole, jednu ráže 7,65 mm, druhou 6,35 mm. V obou případech zbraně pronášely dívky, jedna v povijanu svého malého dítěte, druhá dokonce v kalhotkách, a pistole nešťastnou shodou okolností unikly běžné předletové kontrole pasažérů.

DĚJINY LÉKAŘSTVÍ

Dalším prokázaným faktem je, že vedoucí skupiny, nejstarší muž, kterému bylo 23 let, pilota pistolí Browning 7,65 mm zastřelil. Podle výpovědi všech zúčastněných došlo v kabině ke rvačce mezi střelcem a jedním z cestujících. Konflikt však není nikde a nikým blíže popsán, takže není prokázáno, zda výstřel padl uprostřed konfliktu, před ním, nebo až v jeho závěrečné fázi. A posledním faktem, o kterém nelze diskutovat, je střelný kanál, který zasáhl šikmo krk a hrudník, a v jeho průběhu bylo poraněno krční svalstvo vlevo, *a. carotis com. sin.*, trachea, mediální část pravé klavikuly a II. žebro vpravo.

V Německu byl případ uzavřen a souzen jako vražda, tedy úmyslné zabití člověka člověkem. V rozporu s tím se v ČSSR soudní lékaři přikláníli spíše k náhodnému výstřelu, tedy nešťastné náhodě. Zajímavým faktem (sděleným autorům přímo jimi) je, že nikdy nebyli ze strany našich tehdejších vyšetřovacích orgánů ovlivňováni tento názor měnit tak, aby odpovídal politické linii vedení socialistického státu.

PITEVNÍ NÁLEZ

Dne 9. června 1972 ještě před převozem těla do ČSSR byla v městské nemocnici ve Weidenau provedena pitva. Ani při maximálním úsilí se nepodařilo získat původní pitevní protokol, pouze český překlad. Podle něj byla zjištěna následující:

- vstřel na levé straně krku
- střelný kanál pronikající krčním svalstvem vlevo
- roztržená vnitřní větev *a. carotis sin*
- protržení trachey
- zasažení pravé klavikuly

- roztržité II. žebro vpravo asi 2 cm vedle hrudní kosti
- výstřel na pravé straně hrudi 10 cm nad prsní bradavkou

Dne 12. června 1972 proběhla soudní pitva (správněji repitva) ve Vojenském ústavu soudního lékařství Ústřední vojenské nemocnice v Praze-Střešovicích. Z pitevního nálezu vyjímáme:

- Otvor v kůži 10 cm nad pravou prsní bradavkou.
- Střelný kanál probíhá doleva a lehce vzhůru podkožním vazivem a krčním svalem.
- Přestřelené je II. žebro vpravo 4,5 cm od hrudní kosti; úlomek směřuje dovnitř a doleva (foto neexistuje).
- Odlomená spodní a vnitřní strana pravé klíční kosti.
- Pod skloubením pravé klíční kosti s kostí hrudní tečou střelný kanál na přední straně chrupavku prstencovou a první prstenec průdušnice a na spodní straně levý lalok štítné žlázy.
- Kanál prochází přes přední stranu levé společné krkavice a dále do levého kývače.
- Otvor výstřelu nebyl nalezen a nacházel se na levé polovině krku v místech, kde byla část pokožky při první pitvě odebrána.

Jak je tedy vidět, závěry pitevních zpráv se rozcházejí. Německý pitvající lékař (nevíme, zda to byl patolog, nebo soudní lékař) pitvu uzavírá s tím, že kanál probíhal zleva doprava a shora dolů. Soudní lékaři z Prahy pitvu uzavírají zcela diametrálně odlišně a sice tak, že kanál probíhá zprava doleva a zdola nahoru. Usuzují na to ovšem pouze z úlomků



Obr. 1 Pohled na středový sloupek a kokpit L410



Obr. 2 Hypotetická poloha pistole a útočníka ve verzi Ia



Obr. 3 Hypotetický směr výstřelu ve verzi Ib



Obr. 4 Hypotetická poloha pistole a útočníka ve verzi II

žebra, které je vylomeno směrem doleva dovnitř. Otvor vystřelu k mikroskopickému zkoumání k dispozici neměli.

REKONSTRUKCE

Vyvstaly tedy dvě otázky k zodpovězení:

- 1. Proč v letadle došlo k výstřelu** – zda pachatel vystřelil úmyslně, jak uzavřela policie SRN, a tedy šlo o vraždu, nebo zda k výstřelu došlo neúmyslně, k čemuž se přiklonili pitvu provádějící lékaři z Československa.
- 2. Ze kterého směru se střílelo** – zda to bylo shora dolů od krku k hrudníku, jak uzavírá pitvající lékař v Německu, nebo zda se střílelo zdola nahoru, což bylo závěrem české soudní pitvy.

Přikročili jsme k rekonstrukci této události, kdy na podkladě známých skutečností byly prověřovány možnosti a situace, ke kterým mohlo dojít.

V Leteckém muzeu v Kunovicích se nachází identické letadlo, jež bylo pro účely rekonstrukce s laskavostí ředitelství muzea propůjčeno, a byl vybrán figurant – jeden z autorů této publikace, který svou tělesnou výškou 185 cm odpovídal kapitánovi letadla. Hned od počátku bylo zřejmé, že střední sloupek letadla sice nevylučuje přímý kontakt cestujícího s pilotem, ale v podstatě dovoluje přístup k němu pouze zezadu a mírně z levého či pravého boku (obr. 1). K prověření byly vzaty do úvahy obě možnosti průběhu střelného kanálu, jednak dle závěru českých lékařů (verze I), jednak dle závěru lékaře německého (verze II).

Verze Ia: Střelí se na pilota, který – nic netuše – sedí a dívá se dopředu. Poloha pistole střílející od pravé poloviny hrudníku ve směru zdola nahoru a zprava doleva nemůže být jiná než od sedadla druhého pilota (obr. 2). To by ovšem pro útočníka znamenalo sklonit se do prostoru vlevo od těla druhého pilota, prostrčit pravou ruku mezi středový sloupek a sedadlo až dopředu, vytočit ruku v zápěstí směrem nahoru, doleva a dozadu a v této zcela nepřirozené a špatně ovladatelné poloze stisknout spoušť.

Verze Ib: Letadlo řídí druhý pilot, kapitán na konflikt v kabině reaguje, zvedá se ze sedadla a otáčí se trupem doprava. Útočník se sklání nebo v důsledku rvačky padá na zem, pistolí stále míří na téměř stojícího pilota a v tom okamžiku zazní výstřel (obr. 3).

Verze II: Střelec (pravák) dojde až těsně za sedadlo pilota, ale v důsledku snahy cestujících mu v činu zabránit je odhoben vlevo na stěnu kabiny, do které naráží levým ramenem, přehazuje si pistolí z pravé ruky do levé, namíří ji na krk pilota a vystřelí (obr. 4).

DISKUSE

Verze Ia předpokládá naprostou nečinnost kopilota. Jednání střelce by tak opravdu mohlo vyústit v úmyslné, dopředu připravované zabití. Proč by si však útočník pro střelbu připravoval takovouto krkolomnou polohu, při které musel počítat, že pravou rukou omezenou středovým sloupkem a sedadlem kopilota – a navíc jakoukoliv obrannou akci

tohoto kopilota – v podstatě nic neudělá. Pokud přemýšlím, že při mém útoku může dojít k zabíjení, volím polohu, ve které já ovládám prostor a sám jsem pokud možno co nejvíce chráněný, nikoliv naprostý, téměř až absurdní opak.

Verze Ib předpokládá, že rvačka začala již před výstřelem a střelec vypálil víceméně z polohy, kdy padal na zem. To ovšem v žádném případě nemůže prokazovat cílený předem připravený úmyslný výstřel. Zůstává tedy nešťastná náhoda.

Verze II také předpokládá, že rvačka začala již před výstřelem. Její průběh, tedy výstřel levou rukou, neprokazuje předem připravované úmyslné zabití.

Pokud se zamyslíme nad rozdílnými závěry pitevních nálezu, je zřejmé, že daleko kvalifikovanější jsou závěry českých soudních lékařů. Ti totiž podávají důkaz v podobě vylomené části žebra směrem dovnitř. Jedná se o tzv. Hopkinsonovu výtrž, která v soudnělékařské praxi běžně slouží jako spolehlivý ukazatel směru střelby.

ZÁVĚR

Je třeba konstatovat, že není možné přesně zjistit, co se v kabině letadla stalo, lze však s poměrně vysokou pravděpodobností vyloučit to, co se tam stát nemohlo. Žádná z verzí, které jsou možné a proveditelné, nemůže vzniknout při standardních podmínkách. Téměř jistě tedy muselo dojít ke konfliktu – tělesné potyčce – a během toho k (nechtěnému?) výstřelu.

Vyvstává nám tím ale daleko zajímavější otázka: Proč vyšetřující orgány SRN důsledně trvají na verzi vraždy, když by přece v duchu ideologického boje měly spíše podporovat verzi zoufalých únosů? A stejně tak proč tehdejší Státní bezpečnost naprosto bez problémů přijala verzi našich znalců a ani náznakem ji nerozporovala, i když by bylo ideologicky daleko prospěšnější z únosů udělat zločince, a dokonce vrahy nejen v propagandě veřejných sdělovacích prostředků a „uměleckých“ děl, ale i zcela oficiálně.

Práce byla prezentována a prošla diskusí na kongresu Mikulov 2020 (3.–4. září 2020).

Zdroje

1. Únosy z Husákova. Česká televize, 4. 7. 2012. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1160106-unosy-z-husakova>
2. Krvavá vzdušná dramata nad Československem. Securitymagazin.cz, 23. 8. 2019. Dostupné na: www.securitymagazin.cz/historie/krvava-vzduzna-dramata-nad-ceskoslovenskem-1404059026.html

ADRESA PRO KORESPONDENCI:

MUDr. Jan Krajsa, Ph.D.

Ústav soudního lékařství

Tvrďého 2a, 602 00 Brno

Tel.: 543 185 811

e-mail: jan.krajsa@fnusa.cz